

MAGYAR
NEMZETI
MÚZEUM

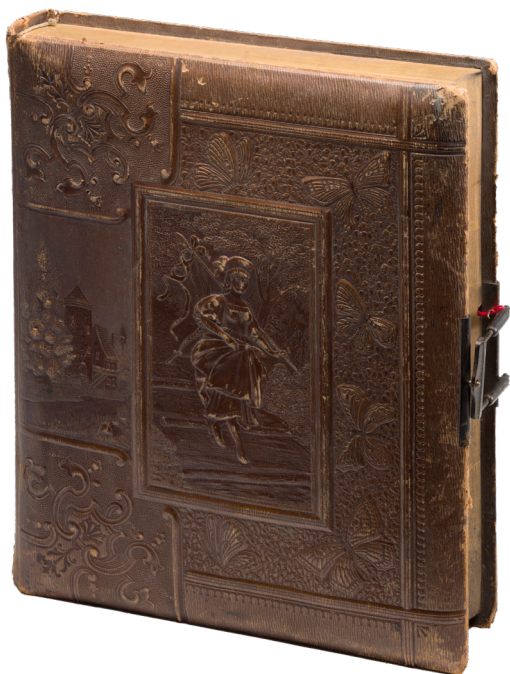
FOTOGÁFIÁK KERINGŐRE

ZENÉLŐ FÉNYKÉPALBUM
A 19. SZÁZAD VÉGÉRŐL

PHOTOGRAPHS FOR A WALTZ

A MUSICAL PHOTO ALBUM
FROM THE LATE 19TH CENTURY

A HÓNAP KINCSE | 2025. NOVEMBER
ARTEFACT OF THE MONTH | NOVEMBER 2025

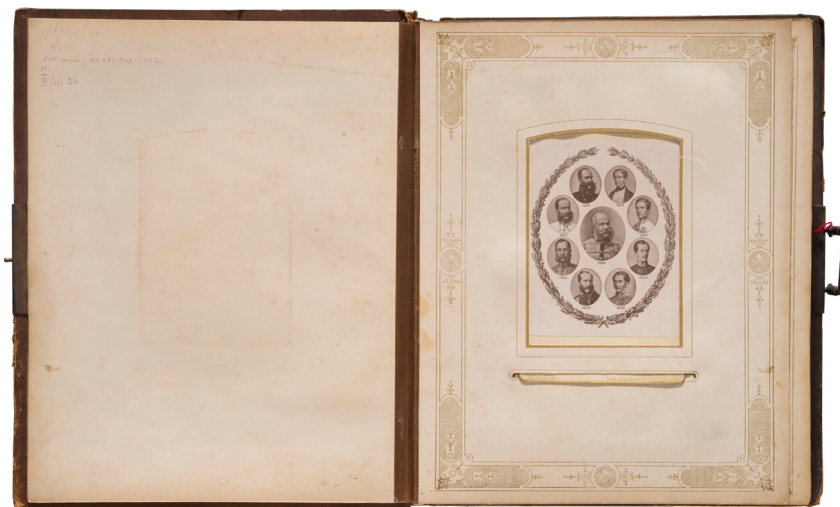
A Sternberg Ármin és Testvére Hangszergyár
üzletében vásárolt zenélő fényképalbum; Bu-
dapest, 1892, Magyar Nemzeti Múzeum, fotó:
Jaksity Iván

Musical photo album purchased in the shop
of the Ármin Sternberg and Brother Musical
Instrument Factory. Budapest, 1892; Hunga-
rian National Museum, photo by Iván Jaksity

A zenélő fényképalbum hátsó borítója és a zenélő
szerkezet kulcsa; Magyar Nemzeti Múzeum, fotó:
Jaksity Iván

Back cover and key of the musical photo album.
Hungarian National Museum, photo by Iván Jaksity

A Ferenc Józsefet különböző életko-
raiban, 1845 és 1888 között ábrázoló
tabló a zenélő fényképalbum első ol-
dalán; Magyar Nemzeti Múzeum, fotó:
Jaksity Iván

A tableau of nine small oval portraits
of Emperor Franz Joseph at different
ages from 1845 to 1888 on the first
page of the album. Hungarian National
Museum, photo by Iván Jaksity

Fotográfiai keringőre Zenélő fényképalbum a 19. század végéről

A Hónap Kincse kamarakiállításon bemutatott album utolsó fényképéről egy, a harmincas évei elején járó házaspár tekint ránk. Fridrich Alajos (1859–1939) és felesége, Berta 1892. június 15-én egy jeles családi eseményt, minden bizonnyal házassági évfordulójukat ünnepelték, és a harminc fényképet tartalmazó album erre az alkalomra készült. A házaspár a Nyitra vármegyei Nagytapolcsányban élt, Fridrich Alajos a város 1886-ban megnyitott kórházának orvosigazgatójaként szolgált 1919-ig.

Nem átlagos 19. század végi fényképalbum ez: a tárgy egyszerre kínált látható és hallható élményt használoinak. A képek nézegetése közben ugyanis az ifj. Johann Strauss által 1866-ban komponált *Kék Duna keringő* dalama szól az albumból. A tárgy dobozszerűen kialakított hátsó felében elrejtett felhúzható zenélő szerkezet akkor lép működésbe, ha az albumot kinyitják, és az albumcsat vízszintes helyzetbe kerül.

Az albumot a Sternberg Ármin és Testvére Hangszergyár üzletében vásárolták Budapesten. A cég jelzése a hátsó borítóra szegecselt fémlapon olvasható. Sternberg Ármin 1884-ben nyitotta meg a Kerepesi (1906 után Rákóczi) út 36. szám alatti üzletét. A családi vállalkozás a legkülönfélébb hangszerek javításával, forgalmazásával és gyártásával foglalkozott, valamint számos zenélő dísz- és használati tárgyat is kínált vevőinek.

A Magyar Nemzeti Múzeum Történeti Fényképtárában őrzött, III/á. 26. jelzetű album mérete 33 × 27 × 6 cm, hét lapot tartalmaz. Az albumtestet dombormintás bőr borítja, az előlapon egy pásztorlány alakja látható. A zenélő szerkezetet a tárgy dobozszerűen kialakított hátsó felében, a Fridrich házaspár üveglappal védett fényképe mögött rejtették el. A mechanikus muzsikáló szerkezet négy fő része a tühenger, a rugómotor, a hangzófésű és a regulátor. A rugómotort az album hátoldalán kialakított lyukba illeszkedő apró kulccsal lehet felhúzni. Felhúzás után a tühenger nem azonnal kezd el forogni, mert a regulátor megakadályozza a rugó kibontakozását. Az album csatját és a regulátort

Photographs for a Waltz A Musical Photo Album from the Late 19th Century

The final photograph in the album presented in the *Artefact of the Month* chamber exhibition shows a married couple in their early thirties looking into the camera. Alajos Fridrich (1859–1939) and his wife, Berta, celebrated a special family occasion on 15 June 1892, most likely their wedding anniversary, and the album containing thirty photographs was created for this event. The couple lived in Nagytapolcsány in Nitra County (today Topoľčany in Slovakia), where Alajos Fridrich served until 1919 as the medical director of the local hospital, opened in 1886.

Offering users both visual and auditory enjoyment, this late-19th-century photo album is everything but ordinary. While looking at the pictures, the melody of *The Blue Danube* waltz, composed in 1866 by Johann Strauss the Younger, plays from its inside. The wind-up musical mechanism, concealed in the box-like rear section of the artefact, is set in motion when the album is opened and the clasp is moved into a horizontal position.

The album was purchased in the shop of the Ármin Sternberg and Brother Musical Instrument Factory in Budapest. The firm's name appears on a metal plate riveted to the back cover. Ármin Sternberg opened his shop at 36 Kerepesi Street (renamed Rákóczi Street after 1906) in 1884. The family business dealt with the repair, sale, and manufacture of a wide variety of musical instruments, and also offered its customers numerous decorative and functional musical objects.

The album, preserved in the Historical Photo Department of the Hungarian National Museum under reference no. III/á. 26, measures 33 × 27 × 6 cm and contains seven leaves. The album body is bound in embossed leather, the front cover depicting a shepherdess. The musical mechanism is hidden in the box-like rear section, behind the portrait of the Fridrich couple, protected by glass. The mechanical music-playing

A zenélő fényképalbum második és harmadik oldala; Magyar Nemzeti Múzeum, fotó: Jaksity Iván

Second and third pages of the musical photo album. Hungarian National Museum, photo by Iván Jaksity

A zenélő fényképalbum negyedik és ötödik oldala; a negyedik oldal bal alsó képe az album legkorábbi fotográfiája, 1860 körül készült Simonyi Antal műtermében, Pesten; Magyar Nemzeti Múzeum, fotó: Jaksity Iván

Fourth and fifth pages of the musical photo album. The image in the lower left corner of the fourth page is the oldest photograph in the album, taken in the studio of Antal Simonyi in Pest around 1860. Hungarian National Museum, photo by Iván Jaksity

madzaggal kötötték össze. Az album kinyitásával a csat vízszintes helyzetbe kerül, ezáltal a madzag megfeszül, elhúzza a fémakadályt a regulátor lapátos kerekének pörgése elől, ami aztán fogaskerek-áttételen keresztül biztosítja a megfelelő és állandó fordulatszámot a tűhenger forgásához. A hengeren elhelyezkedő tűskék meghatározott időközönként akadnak a hangzófésű különböző hosszúságú fogaiba, megpendítik őket, és a pendülések sorozatából jön létre a dallam.

Az album első fényképe egy tabló, amelyen a kilenc kis ovális kép Ferenc Józsefet ábrázolja különböző életkoraiban. Az, hogy ez a tabló bekerült a családi albumba, ráadásul az első helyre, azt mutatja, hogy Fridrich Alajos fontosnak tartotta ily módon is kifejezni az Osztrák–Magyar Monarchia uralkodója iránt érzett hűségét. Az album többi fényképe (leltári számok: 91.675–91.703.) nagy valószínűséggel közeli és távoli családtagokat, őseket örökít meg; mindegyik hivatásos fényképésszel készítettetett műtermi portré. A 19. században a leggyakoribb fényképalbumtípusban nem az oldalakra ragasztották a fényképeket, hanem becsúszatták őket a többretegű albumlapok megfelelő méretű kivágataiba. A kb. 10 × 6 cm-es, kartonra kasírozott, úgynevezett vizitkártyafényképek és a kb. 14 × 10 cm-es kabinetképek ennek a módszernek köszönhetően ki is vehetők az albumból. A képek hátoldalán a fényképészjelzetek pedig elárulják, hogy hol készültek a felvételek. Ezek alapján a Fridrich házaspár rokonságában éltek családtagok Nagytapolcsányon kívül Kassán, Selmecebányán, Besztercebányán, Léván, Budapesten, Esztergomban, Nagykanizsán, Komáromban és az ausztriai Kremsben. A legkorábbi fénykép egy idős nőt örökít meg, Simonyi Antal pesti műtermében készült 1860 körül.

Nem tudjuk, hogy a Fridrich házaspár ajándékba kapta-e a zenélő albumot, vagy pedig egyikük szánta meglepetésül házastársának a különleges tárgyat. A magyarországi polgárság körében az 1860-as évektől gyorsan terjedt a rokonokat, barátokat és híres embereket ábrázoló fényképek gyűjtésének és ajándékozásának szokása. A család történetében fontosnak

device consists of four main parts: the pinned cylinder, the spring motor, the comb, and the pin-and-piston switch. The spring can be wound with a small key that fits into a hole in the back of the album. After winding, the cylinder does not immediately begin to turn, as the switch prevents the spring from unwinding. The album clasp and the switch are connected by a string. When the album is opened, the clasp is moved into a horizontal position, thereby tightening the string, which pulls the metal stop away from the paddle wheel of the governor. This then ensures, via a system of gears, the proper and constant rotational speed of the cylinder. The pins on the cylinder strike the differently sized teeth of the comb at set intervals, plucking them to produce notes, and the succession of plucked sounds creates the melody.

The first photograph in the album is a tableau of nine small oval portraits of Emperor Franz Joseph at different ages. Its placement as the very first page of the family album suggests that Alajos Fridrich considered it important to express, in this way too, his loyalty to the ruler of the Austro-Hungarian Monarchy. The other photographs in the album (Inv. no. 91.675–91.703) most likely depict close and distant relatives and ancestors; all are studio portraits taken by professional photographers. In the 19th century, photographs were usually not glued to the pages but inserted into cut-out slots in the multilayered album leaves. Thanks to this method, the so-called 'carte-de-visite photographs' (c. 10 × 6 cm, mounted on cardboard) and 'cabinet cards' (c. 14 × 10 cm) may be removed from the album. The photographer backstamps on the reverse sides reveal where the images were taken. These indicate that members of the Fridrich family lived not only in Nagytapolcsány but also in Kassa, Selmecebánya, Besztercebánya, Léva (today Košice, Banská Štiavnica, Banská Bystrica, and Levice in Slovakia), as well as Budapest, Esztergom, Nagykanizsa, Komárom in Hungary and Krems in Austria. The earliest photograph, dating from around 1860, shows an elderly woman captured by the studio of Antal Simonyi in Pest.

Azenélő fényképalbum hatodik és hetedik oldala; Magyar Nemzeti Múzeum, fotó: Jaksity Iván
Sixth and seventh pages of the musical photo album. Hungarian National Museum, photo by Iván Jaksity

A zenélő fényképalbum nyolcadik és kilencedik oldala; a nyolcadik oldalon elhelyezett kép 1892-ben készült Fridrich Alajos orvostól és feleségéről, Bertáról Blaho Ede fényképész nagytapolcsányi műtermében; Magyar Nemzeti Múzeum, fotó: Jaksity Iván
Eighth and ninth pages of the musical photo album. The image on page eight, a portrait of doctor Alajos Fridrich and his wife Berta, was taken in the studio of Ede Blaho in Nagytapolcsány (today Topolčany in Slovakia) in 1892. Hungarian National Museum, photo by Iván Jaksity

gondolt fotográfiákat általában a feleség rendezte albumba. Ebben az évtizedben alakult ki a baráti és rokonlátogatások máig élő társasági időtöltése, amelynek során a vendéglátó, elsősorban a háziasszony történetmeséléssel egybekötve megmutatja a családi fényképalbumot a vendégeknek.

Zenélő fényképalbumot már az 1860-as években is be tudott szerezni a magyarországi közönség, igaz, kezdetben csak külföldről. 1867-től éveken keresztül több lapban jelentek meg a svájci Bernben dolgozó J. H. Heller hirdetései, amelyekben zenélő szelencéket, albumokat, babákat, sőt zenélő székeket kínált megvételre. Az 1870-es évektől már magyarországi kereskedők is forgalmazták a külföldön készült ötletes szerkezeteket, például a szegedi Burger és Dörner könyv- és zenemű-kereskedése is a korai árusítók között volt. Egy Budapesten élő polgár házaspár, Táncsics Eszter és Csorba Géza közösen írt naplójuk 1873. május 22-i bejegyzésében említik, hogy odahaza, vacsora után zenéltették albumukat. 1895 decemberében a Sternberg Ármin és Testvére cég saját gyártású hangszerei mellett „ezer és ezer-féle szebbnél-szebb zenélő dísz tárgyat” kínált a vásárlóknak karácsonyi ajándékkul. A zenélő albumokat „gyönyörű kivitelben” 8, 10, 12, 14, 15, 18 forintért vagy még magasabb áron lehetett megvásárolni a Kerepesi út 36. szám alatti üzletben. (1892-től Magyarországon a hivatalos fizetőeszköz már nem a forint, hanem az osztrák-magyar korona volt, de a forintot még évekig használták. 1 forint 2 koronát ért, az *Üstökös* című hetilap éves előfizetési díja 1895-ben 8 forint, vagyis 16 korona volt.) A cég többféle árukatalógust is kiadott, ezeket ingyen és bérmentve postázta az érdeklődőknek.

Fridrich Alajos és felesége zenélő fényképalbumát 1991-ben a Magyar Nemzeti Múzeum egykori tagintézménye, a Legújabbkori Történeti Múzeum vásárolta egy antikváriumból. A tárgy két csodálatos és bonyolult emberi találmány, a zene és a fényképezés találkozásának terméke. Az album zenélő szerkezete még ma is működik, a felhúzásához szükséges apró kulcs is fennmaradt, így a *Kék Duna keringő* felcsendülő

We do not know whether the Fridrich couple received the musical album as a gift or whether one of them intended it as a surprise for their spouse. From the 1860s onwards, the custom of collecting and presenting photographs of relatives, friends, and famous people spread rapidly among the Hungarian bourgeoisie. It was usually the wife who arranged the photographs considered important to the family history into albums. During this decade, the still-current social pastime of visiting relatives and friends became established, during which the hostess, combining story-telling with entertainment, would show the family photo album to the guests.

As early as the 1860s, Hungarian audiences could obtain musical photo albums, though at first only from abroad. For several years starting with 1867, J. H. Heller, working in Bern, Switzerland, placed advertisements in several journals, offering musical boxes, albums, dolls, and even musical chairs for sale. From the 1870s onwards, Hungarian traders also marketed these ingenious foreign-made devices; the Burger and Dörner book and music shop in Szeged was among the early retailers. The joint diary of Eszter Táncsics and Géza Csorba from Budapest records on 22 May 1873 that they played music from their album at home after dinner. In December 1895, the firm Sternberg Ármin and Brother offered, alongside their own instruments, “a thousand and more beautiful musical ornaments” as Christmas gifts. “Wonderfully elaborate” musical albums could be purchased at their shop at 36 Kerepesi Street for 8, 10, 12, 14, 15, or 18 forints or even more. (From 1892, the official currency in Hungary was no longer the forint but the Austro-Hungarian crown, though the forint continued in use for years. One forint was worth two crowns; for comparison, in 1895, the annual subscription to the weekly magazine *Üstökös* costed 8 forints, i.e., 16 crowns.) The company also issued various catalogues, which were sent free of charge to interested customers.

The Museum of Contemporary History, a former branch of the Hungarian National Museum, purchased

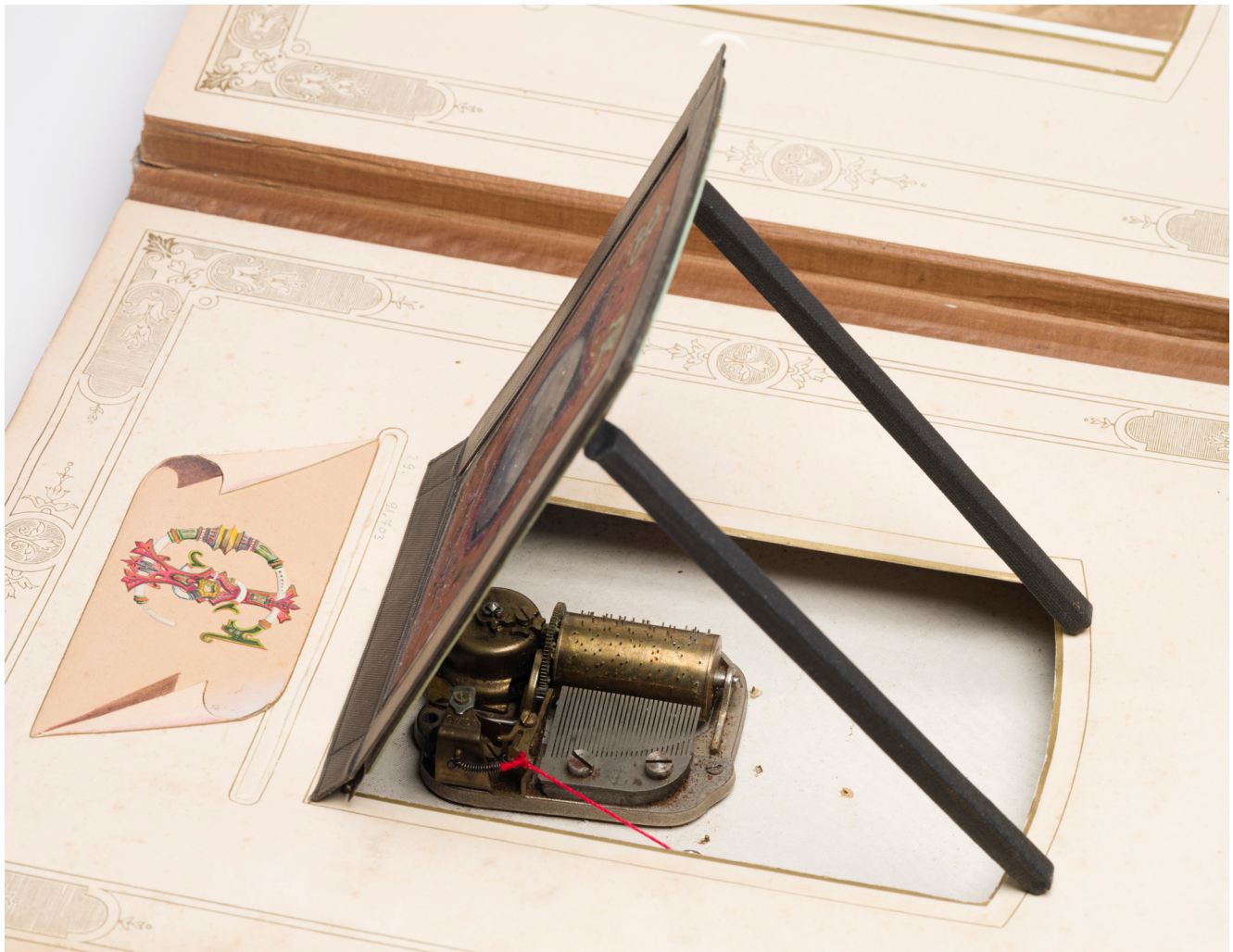
A zenélő fényképalbum tizedik és tizenegyedik oldala; Magyar Nemzeti Múzeum, fotó: Jaksity Iván

Tenth and eleventh pages of the musical photo album. Hungarian National Museum, photo by Iván Jaksity

A zenélő fényképalbum utolsó oldalpárja; jobbra Fridrich Alajos és felesége kettős portréja; Magyar Nemzeti Múzeum, fotó: Jaksity Iván

The last two pages of the musical photo album. The image on the last page is a double portrait of Alajos Fridrich and his wife. Hungarian National Museum, photo by Iván Jaksity

Az albumba épített svájci gyártmányú zenélő szerkezet; Magyar Nemzeti Múzeum, fotó: Jaksity Iván
The musical instrument built into the photo album, made in Switzerland. Hungarian National Museum, photo by Iván Jaksity

KARÁCSONY!!

Cs. és kir. szabad. hangszeripar

Sternberg Armin és Testvére BUDAPEST, VII., Kerepesi-ut 36.

A continens legnagyobb raktára önműködő zenélő művekben és forgatható mechanikai hangszerekben. Az ezer és ezer-féle szebbnél-szebb zenélő dísz tárgyak közül a hely szűke miatt csak a következőket említjük fel:

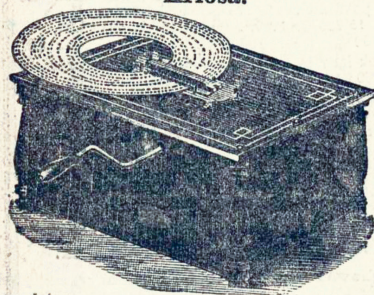
Zenélő albumok.

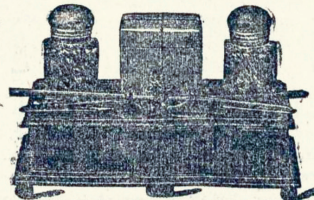
Gyönyörű kivitelben 8, 10, 12, 14, 15, 18 frt s feljebb.

továbbá mindenféle asztali-, író- és díszitmény készletek, phantásiai és díszmü tárgyak önműködő zenével.

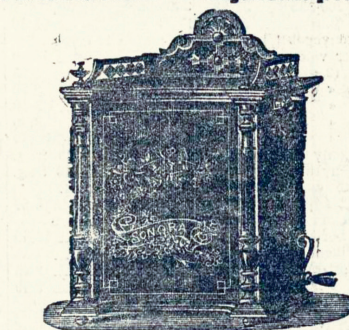
Forgatható hangszerek változtatható ércjátéklapokkal és korlátlan műsorral: Ariosa.

1. sz. Ariosa 18 frt
1 1/2 sz. " acél hanggal 21 "
2. sz. " 20 " és kettős acélsíppal 28 "

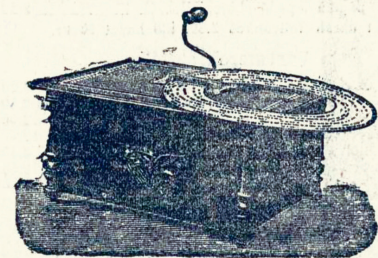
1. sz. Calicóból, csinos nyomással frt 1.10
2. sz. Plüschből, nickel ékitménnyel " 12-14
3. sz. Bőrből művészies nyomással aranyozott ékitményekkel frt 15-17

Sonora 2. sz. 28 frt, 3. sz. díszes kiállítású 32 frt

Női pipere-készletek zenével.

1. sz. Plüsch vagy bőrből, nickel ékitményekkel frt 12-14
2. sz. Finomabb kivitelben, kosár vagy casett alakban frt 15-18
6. sz. Zongora alakban, fekete v. tölgyfából finom kivitelben frt 15.-
7. sz. Házikó alakban, tölgyfából, nagyon finom kivitelben frt 20.-

1. sz. 24 acélhanggal 28 frt
2/3 sz. " " forte-piano és rezgő változattal 30 frt

Sternberg Ármin és Testvére hirdetése a Magyarország című lap 1895. december 25-i számából
Advertisement of Ármin Sternberg and Brother in the 25 December 1895 issue of the journal Magyarország

dallama és az összeállítás fényképei egymást erősítve idézik fel az Osztrák–Magyar Monarchia 19. század végi, császárhű polgárai körében elterjedt kedélyes, meghitt („Gemütlichkeit”) életérzést.

Felhasznált irodalom

- Bajnai K. – Borsos T. – Simon G. G. – Török R. 2017. *A Sternberg császári és királyi udvari hangszergyár története és gramofonlemezeinek diszkográfiája*. Budapest.
- Buza P. (szerk.) 1994. *Táncsics Eszter és Csorba Géza naplója*. Budapest.
- Kovács O. Hangot ad, képet gyűjt. Mi az? (http://archiv.magyarmuzeumok.hu/targy/527_hangot_ad_kepet_gyujt_mi_az)
- Stemlerné Balog I. 2009. *Történelem és fotográfia*. Budapest.

the musical photo album of Alajos Fridrich and his wife from an antiquarian bookshop in 1991. The object represents the union of two marvellous and complex human inventions, music and photography. The musical mechanism of the album still works today, and the small key required to wind it has also survived. Thus, the melody of The Blue Danube waltz, together with the photographs in the compilation, mutually reinforce each other to evoke the Gemütlichkeit, the homely atmosphere cherished by the loyal subjects of the Austro-Hungarian Monarchy at the end of the 19th century.

References

- Bajnai K. – Borsos T. – Simon G. G. – Török R. 2017. *A Sternberg császári és királyi udvari hangszergyár története és gramofonlemezeinek diszkográfiája*. Budapest.
- Buza P. (ed.) 1994. *Táncsics Eszter és Csorba Géza naplója*. Budapest.
- Kovács O. Hangot ad, képet gyűjt. Mi az? (http://archiv.magyarmuzeumok.hu/targy/527_hangot_ad_kepet_gyujt_mi_az)
- Stemlerné Balog I. 2009. *Történelem és fotográfia*. Budapest.

Számolócédula Sternberg Ármin és Testvére hirdetésével, 1899 körül; MNMCK Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum, Kereskedelem-történeti dokumentációs gyűjtemény
Counting slip with an advertisement of Ármin Sternberg and Brother, around 1899. HNM-PCC Hungarian Museum of Trade and Tourism, Archive of Trade History

Magyar Nemzeti Múzeum
Közgyűjteményi Központ

MAGYAR
NEMZETI
MÚZEUM

Kurátor • Curator

Bognár Katalin

Projektmenedzser • Project manager

Kebiche Samira

Kiállításrendezés • Exhibition construction

A Magyar Nemzeti Múzeum kiállításrendező csoportja:

Bak Andrea, Bucsi Áron, Marosfalvi Ákos, Miklovics Gyula

Angol fordítás • English version by

Sebők Katalin

Digitalizálás és fotó • Digitisation and photos by

Gaskó Jutka, Jaksity Iván

Műtárgyvédő • Artefact protection

Kozák Brigitta, Lovász Gabriella, Somfai Teréz

Multimédia • Multimedia

Marton Ferenc

Kommunikáció • Public relations

Bohus Zsófia, Pálkás Adrienn

Kiadvány • Publication

R. Sártory Fruzsina, Campos Mária, Vincze Judit

Együttműködő partner • In cooperation with

MNMKK Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum

Kiadó • Published by

Magyar Nemzeti Múzeum Közgyűjteményi Központ

Dr. Zsigmond Gábor elnök-főigazgató